

The article highlights the main word order types, characteristic of Middle English simple sentence of XIV cen. The author proves that word order peculiarities are closely connected with information-structural factors and depend on information distribution into old (given) and new.

Key-words: *word order, old, new information, topic, comment, focus, background.*

УДК 811.11

Л. О. Вижак

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НУЛЬОВИХ СУБ'ЄКТІВ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті досліджено категорію суб'єкта, проаналізовано особливості порядку слів у давньоанглійській мові та явище еліпсису; виявлено нульові суб'єкти-займенники в давньоанглійській мові у пам'ятці англосаксонського героїчного епосу "Beowulf".

Ключові слова: *еліптичні речення в давньоанглійській мові, категорія суб'єкта, еліпсис, нульовий суб'єкт, опущення суб'єкта-займенника в давньоанглійській мові.*

Постановка проблеми. Нульовими суб'єктами вважають еліптовані суб'єкти в мовній конструкції. Суб'єкт – предмет, тобто вираження предмета думки. Еліпсис – це опущення в тексті мовної одиниці, яку мовець має на увазі, структурна «неповнота» синтаксичної конструкції.

Еліпсис того чи іншого суб'єкта в давньоанглійській мові відбувається за умови наявності певних характеристик інформації, яку він в собі несе. Якщо це інформація, яка вже відома з попереднього контексту, то суб'єкт еліптується. Не останню роль у цьому процесі відіграє порядок слів у давньоанглійській мові, який прийнято вважати відносно вільним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку лінгвістики значна увага приділяється проблемам взаємодії мови та свідомості людини. Центральною категорією, яка експлікує у лінгвістиці взаємозв'язок між мовою та мовленням, є категорія суб'єкта в усій сукупності його семантичних, синтаксичних, логічних та комунікативних параметрів. Протягом останніх років активно розробляються питання впливу суб'єкта мовлення на інтерпретацію світу адресатів промови. Попри наявність теоретичних засад, закладених у дослідженнях з проблеми еліпсиса суб'єктів-займенників в давньоанглійській мові (у площині питомої ваги інформації, яку він у собі несе), виникає необхідність на практиці відстежити економію мовних

засобів стилю. Зазначене зумовлює актуальність проблеми, висвітленої у нашій статті.

Мета статті – дослідити та науково обґрунтувати функціональні особливості нульових суб'єктів у давньоанглійській мові. Для досягнення окресленої мети доцільно розглянути категорію суб'єкта в її багатоаспектності; проаналізувати особливості порядку слів у давньоанглійській мові та проаналізувати явище еліпсиса; виявити нульові суб'єкти-займенники в давньоанглійській мові і з'ясувати підстави для їх використання у конкретних текстах.

Виклад основного матеріалу. Полісемантичність *категорії суб'єкта* полягає у діалектичному протиставленні суб'єкта-носія когніції, суб'єкта як предмета думки та їх мовного відображення за допомогою мовних і мовленнєвих засобів різних рівнів, що викликає появу функціональної асиметрії суб'єкта, зокрема у лінгвістиці. Функціональна асиметрія у лінгвістиці детермінується чотирма аспектами категорії суб'єкта (логічним, граматичним, семантичним, комунікативним) і виявляється у кількісній невідповідності між функціями та формами суб'єкта. Поряд із вищезазначеними аспектами виділяють ще і прагматичний аспект – поняття «суб'єкт» у мовленні. Останній може бути охарактеризований як самопрезентація індивіда у мовленнєвій ситуації по відношенню до об'єктивної дійсності за допомогою засобів семантичного, синтаксичного і текстового рівнів мовної системи [1]. Отже, категорія суб'єкта в лінгвістиці є досить багатоаспектною.

Еліпсис – випущення в мовленні або тексті мовної одиниці, яку мовець має на увазі, структурна «неповнота» синтаксичної конструкції [2]. Поняття еліпсиса розглядається у сучасній лінгвістиці літературі з різних позицій: із семантичної точки зору (Ш. Баллі, Е. Шендельс, Е. Старікова та ін.); із синтаксичної (А. Сковородніков, Е. Ширяєв, Н. Маркелова та ін.); із погляду мовленнєвої ситуації – як явище розмовної спонтанної мови (Е. Іванчікова, Е. Земська та ін.); як текстове явище в семантичному та комунікативному аспектах (Ш. Баллі, С. Дікарева); як стилістичний прийом (І. Гальперін, А. Сковородніков); як регулярні мовні реалізації в аспекті мови та мовлення (М. Блох, Л. Бархударов). Усі названі вище теорії доповнюють одна одну та дають можливість осягнути поняття еліпсиса найбільш повно [3].

Якщо розглядати еліпсис як широке поняття, то можна виділити чотири типи еліпсиса (за С. Адлером):

- прагматичний – коли кількість загальної інформації перевищує кількість вираженого в тексті матеріалу;
- металінгвістичний – коли опущення зумовлено граматичними правилами мови та відбувається на парадигматичному рівні;
- граматичний еліпсис. Прикладом є безособові речення з опущеним формальним підметом та дієсловом-зв'язкою (it is) (відноситься до синтагматичної компресії);

- синтаксичний еліпсис являє собою опущення повторюваного елемента (анафоричний еліпсис).

Еліпсис надає висловлюванню динамічності та комфортності живого мовлення [4]. У граматичному сенсі еліпсис - це відсутність у реченні чи іншій конструкції одного або декількох слів, які б доповнили або уточнили конструкцію. Наприклад, як пропуск «who are», «while I am», або «while we are» from «I like to interview people sitting down.»». Пропуск одного або декількох елементів з конструкції використовується для уникнення повторення ідентичних або еквівалентних елементів, які знаходяться в попередній або наступній конструкції, як пропуск «been to Paris» з іншої конструкції «I've been to Paris, but they haven't» [2].

Еліпсис не є виразом одного або декількох елементів речення, зміст яких може бути відновлений або з контексту або зі знань людини про світ. В усній і письмовій мові еліпсис є поняттям поширеним, що зумовлює темп і стиль спілкування. Отже, *еліпсис* розуміють як опущення того чи іншого структурно необхідного і семантично значущого компонента слова, словосполучення чи речення, тобто “переведення до імплікації”, або як відсутність у реченні чи іншій конструкції одного або декількох слів, які б доповнили або уточнили конструкцію.

Порядок слів тісно пов'язаний із природною логікою мислення людини, тому він постійно перебуває у фокусі уваги лінгвістів різних шкіл та напрямів. У сучасній генеративній парадигмі порядок слів є одним із чинників трансформацій, принципів і параметрів уродженої бази мовних знань. Говорячи про вільний порядок слів у давньоанглійський період, слід зауважити, що йдеться про можливість вільного розташування граматично оформлених одиниць усередині речення. У кожному конкретному прикладі реалізуються тільки окремі елементи цієї потенційної можливості, тоді як загалом уже в цей період в розповідних реченнях домінує прямий порядок слів [4]. Таким чином, порядок слів у давньоанглійській мові є відносно вільним. Це спричинено тим, що морфологічні засоби виражають залежність між словами, а слова, пов'язані синтаксично, не обов'язково повинні стояти поряд у реченні. На сучасному етапі розвитку мови різні види порядку слів у дискурсі використовуються зі стилістичних міркувань.

Під час перевірки теоретичних положень дослідження ми аналізували тексти саксонського героїчного епосу у давньоанглійській та сучасній інтерпретаціях на предмет наявності в них нульових суб'єктів. Більшість прикладів, знайдених нами, доводить, що суб'єкти-займенники найчастіше екскліпувалися, тому що інформація, яку вони несли в собі, була зрозумілою з попереднього контексту.

Аналіз еліпса був ускладнений специфікою давніх текстів. Покажемо опущення суб'єкта-займенника (або еліпсис суб'єкта займенника) на основі пам'ятки давнього англосаксонського героїчного епосу «*Beowulf*» [5, 6]:

	Verse Indeterminate Saxon	Modern English translation
1)	<i>Oft Scyld Scefing, sceapena þreatum, monegum mægþum, meodosetla ofteah, egsode eorlas. <u>Syððan ærest wearð</u></i>	Oft Scyld the Scefing from squadroned foes, from many a tribe, the mead-bench tore, awing the earls. Since erst <u>he</u> lay

«he» – займенник, третьої особи однини. (Personal pronoun) є випущеним з мовлення, бо він у попередньому реченні відноситься до «*Oft Scyld Scefing*». Займенник випущений для економії стилю, іншими словами, найбільш значуща інформація була експлікована, оскільки була пояснена в попередньому реченні.

	Verse Indeterminate Saxon	Modern English translation
2)	<i>feasceaft funden, he þæs frofre gebad, <u>weox under wolcnum,</u> weorðmyndum þah,</i>	friendless, a foundling, fate repaid him: for <u>he</u> waxed under welkin, in wealth he throve

«he» – займенник третьої особи однини. (Personal pronoun) Екскліпований з мовлення, бо в попередньому реченні відноситься до «*Oft Scyld Scefing*». Займенник випущено для економії стилю, вся інша інформація, заодно з інтегративним підходом, складає, його фон.

	Verse Indeterminate Saxon	Modern English translation
3)	<i>Beowulf wæs breme (blæd wide sprang)... <u>in mægþa gehwære man geþeon</u></i>	Famed was this Beowulf: far flew the boast of him... Forth <u>he</u> fared at the fated moment

«he» – займенник третьої особи однини. (Personal pronoun) Випущений з контексту, оскільки розуміється з попереднього речення «*Beowulf wæs breme (blæd wide sprang)*». Отже, стара інформація була еліпсована для економії стилю, а всі її компоненти були залишені як фон.

Висновки. Дослідження нульових суб'єктів в давньоанглійській мові дає змогу зрозуміти мету та цінність (доцільність та значущість) еліпсиса суб'єктів у мовленні. Запропонована у статті інформація поглиблює та розширює знання про категорію суб'єкта, еліпсис та опущення суб'єкта-займенника в давньоанглійській мові. На наш погляд, матеріали цього дослідження можна використати під час вивчення курсів з історії англійської мови, а також в ході написання наукових робіт з іноземної філології.

Список використаної літератури

1. Арутюнова Н. Д. Семантическая структура и функции субъекта / Н. Д. Арутюнова. – М. : Известия АН СССР. Серия литер. и яз. – 1979. – Т. 38. - № 4. – С. 323–334.

2. Александрова В. Г. Эллипсис в структуре фразеологических единиц современного английского языка / В. Г. Александрова // Культура народов Причерноморья. – Симферополь : Крым, 2005. – № 76. – С. 119–123.

3. Виноградов В.В. Основные вопросы синтаксиса предложения / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1975. – 246 с.

4. Иванова И. П. История английского языка / И. П. Иванова. – Санкт-Петербург : Аваллон, 2006. – 558 с. – С. 292.

5. <http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a4.1.html> - давньоанглійський текст "Beowulf".

6. <http://www.poetryfoundation.org/poem/180445> – сучасний англійський текст "Beowulf".

Людмила Выжак. Теоретические основы и функциональные особенности использования нулевых субъектов в древнеанглийском языке.

В статье исследована категория субъекта, проанализированы особенности порядка слов в древнеанглийском языке и явление эллипсиса; выявлены нулевые субъекты-местоимения в древнеанглийском языке в памятке англосаксонского героического эпоса «Beowulf».

Ключевые слова: эллиптические предложения в древнеанглийском языке, категория субъекта, эллипсис, нулевой субъект, выпадение субъекта-местоимения в древнеанглийском языке.

Liudmyla Vyzhak. Theoretical basis and functional features of zero subjects in Old English.

The article includes the investigation of the category of subject, analyzes the features of the word order in Old English and the phenomenon of ellipsis; zero subject pronouns in Old English in the memo of Anglo-Saxon heroic epic "Beowulf" are identified.

Key words: elliptical sentences in Old English, the category of the subject, the ellipsis, zero subject, the prolapse of the subject pronouns in Old English.

УДК 811.11

О. І. Климова

РОЛЬ ПРИСЛІВНИКІВ ЧАСУ І МІСЦЯ У ТЕКСТІ ПРОЛОГУ ДО «КЕНТЕРБЕРІЙСЬКИХ ОПОВІДЕЙ» ДЖЕФРІ ЧОСЕРА

У статті автор доводить положення про гнучку позицію прислівників місця і часу в сучасній англійській мові за допомогою контент-аналізу тексту середньоанглійської мови (пролог до «Кентерберійських оповідей» Джефрі Чосера).

Ключові слова: прислівники часу та місця, предикат, суб'єкт, контент-аналіз, середньоанглійська мова.